

Sociologins samtid och framtid, en personlig betraktelse

NÄR DENNA TEXT skrivs har det redan hunnit gå två och en halv månad sedan Sociologidagarna i Göteborg 2024. Det var lyckade dagar med mycket stor uppslutning (över 400 deltagare), många välbesökta arbetsgrupper och två inspirerande huvudanföranden av Fataneh Farahani (SU) och Paul Gilroy (UCL). Liksom i Uppsala 2022 arrangerades en arbetsgrupp för sociologilärare på gymnasiet, en ny grupp sociologer som vi är måna om från förbundets sida. Pris för bästa avhandling delades ut till Josefin Persdotter (GU) Även Torgny Segerstedts pris för de bästa artiklarna i *Sociologisk Forskning* delades ut: det gick till Jayeon Lee och Roberto Scaramuzzino för 2022 och till Mikael Linnell för 2023.

Enligt beslut som fattats av den nyvalda styrelsen ombeds arrangören (Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap, Göteborgs universitet) att skriva en kort rapport från konferensen med fokus på höjdpunkterna som vi kan publicera på förbundets hemsida. Den första rapporten kommer förhoppningsvis inom kort, men vi har alltså tänkt oss detta som ett återkommande inslag efter Sociologidagarna. På så vis vill vi skapa en minnesbank över gångna konferenser som kan ge inspiration inför framtida Sociologidagar.

Sveriges sociologer verkar ha större behov än på länge av att mötas och gnugga de kollektiva geniknölarna inom sina respektive områden, och det framstår som följdriktigt att vår avgående ordförande Åsa Lundqvists tal på Sociologidagarna (publicerat i *Sociologisk Forskning* 60:1) var av en annan och allvarligare karaktär än det sedvanligt lättsamma. Åsa uppmärksammade i sitt tal de internationella sociologförbundens såväl som det svenska förbundets ambition att ”främja den fria sociologins utveckling” och påpekade att detta kan ses som en högt ställd ambition i ljuset av samtida hot just mot den fria sociologin.

I allt fler länder i Europa och på andra kontinenter bedriver såväl konservativ-högerextrema regeringar som mitten-vänster-regeringar som påverkats av de nya politiska tongångarna en aggressiv politik mot samhällsvetenskap och humaniora. Sociologin, som står för en kritisk analys av makt, status och ojämlikhet, befinner sig i allra högsta grad i skottgluggen. Vi kan till exempel se hur den danska sociologiska forskning som rör migration och rasism, genus och jämställdhet, kultursociologi och sociala rörelser har utsatts för långsam kvävning, och detsamma har skett i Polen och Ungern. Sverige är inget undantag. Vår förment liberale utbildningsministers lust till ökat inflytande över sammansättningen av universitetens styrelser, hans utredning om sammanslagning och centralisering av statligt finansierade forskningsråd, hans utfall

mot utbudet av fristående kurser och distanskurser och hans korståg mot ”wokeism och cancelkultur inom akademien” bör ses i det ljuset.¹

I styrelsen har vi initierat en diskussion om vad förbundet kan och bör göra för att möta dessa och andra hot och utmaningar. Ett problem är naturligtvis att vårt arbete är ideellt och utförs på vår så kallade fritid eller på vår forskningstid i tjänst. Sveriges sociologförbunds styrka ligger därmed inte bara i styrelsens utan också i medlemmarnas vilja och förmåga att engagera sig. Styrelsen har en hemsida och en Facebooksida, och vi är öppna för idéer och initiativ.

Nu över till en mer personlig betraktelse över vår samtid och framtid. Sociologidagarnas tema 2024 var ”Övergång eller undergång”. Vi befinner oss i vad som förefaller vara de multipla krisernas tid, präglad av social förändring, politisk extremism, kollektiv vrede, nostalgi, klimatångest, hopplöshet och förvirring. För den generation sociologer som började på universitetet under tidigt 90-tal är det intressant och oroande. Intressant för att social förändring och omvälvande ”övergångar” varit givna föremål för sociologisk teori och forskning alltsedan deras tidigaste företrädare Auguste Comte och Harriet Martineau. Oroande för att samtiden ser annorlunda ut i dag. Comte och Martineau var fyllda av tillförsikt och positiva förväntningar, övertygade om att historien rörde sig mot ständigt mer upplysta, rättvisa och jämlika samhällen. I dag lever vi med en gryende insikt om att världskrigen, fascismen och nazismen inte bara var en ovanligt stor tjälrop på modernitetens väg, eller ens en inneboende dimension av den moderna byråkratins instrumentella rationalitet. Framtiden är i nuläget ytterst osäker.

Vi som var doktorander under postmodernismens intåg i akademien och ägnade vår kraft åt att kritisera hyckleriet och det vita manliga medelklassperspektivet bakom upplysningsförnuftet och den politiska liberalismens kvävande konsensus kanske till och med känner vemod i dag. För var hittar vi verktyg för att förstå samtidens krökning mot den tidigmoderna demokratins kramper, återkomsten för vulgärmaskulin konfliktlösning som politisk norm, bakslagen mot mångfald och jämställdhet, de fria fantasierna, skrockets och vidskeplighetens spridning på sociala medier? Trots kritisk blick på idén om historisk linjär progression och insikt om den kapitalistiska tillväxtekonominns inneboende destruktiva logik, så är tendenserna i samtiden förbluffande. Förbluffelse betecknar här upplevelsen av en mycket snabb och mycket oväntad förändring till det sämre.

1 När resultatet av den utredning som tillsattes av utbildningsminister Mats Persson (L) nyligen lades fram av UKÄ visades att wokeism och cancelkultur identifierades som ett hot av 1 procent av de tillfrågade forskarna. Ungefär 10 procent menade att homogenitet, likriktning och konformism var ett problem, medan 30 procent såg politisk styrning som det största problemet (UKÄ:s rapport <https://www.uka.se/download/18.427c7de418f38533f7357/1715751054520/Akademisk%20frihet%20i%20Sverige.pdf>, se även ledartexten ”Utbildningsministerns egen utredning visar att han har fel om ’wokeismen’”, DN 19/5). I en intervju om rapporten i SvD:s podd ”Ledarredaktionen” den 16 maj framhärade Mats Persson, trots detta, att cancelkultur och liknande är det största hotet mot den akademiska friheten – och att det var större än han befarat – med tanke på vad UKÄ:s utredning visat.

I skrivande stund befinner jag mig i Skottland, i Edinburgh, och på en utflykt överraskades jag med ett besök på The Library of Innerpeffray. Detta lilla upplysningsbibliotek anlades på 1600-talet i ett kapell vid en flod där det en gång fanns en bro och en allfarväg. Nu ligger det mitt i (ett oerhört vackert) ingenstans men är fortfarande öppet, förvaltad av den 32:e bibliotekarien i ordningen. I biblioteket kan man bland annat bläddra i (men inte längre låna) läderinbundna utgåvor från 1700-talet av Newtons *Principia* eller Homeros *Iliaden* och *Odysséen*, kompletta med analyser och tolkningar samt utförliga diskussioner av den episka diktningens betydelse. Biblioteket i Innerpeffray var Skottlands och sedermera Storbritanniens första biblioteket med gratis utlåning, och förbipasserande kunde kvittera ut en bok och låna den i tre månader. The Library of Innerpeffray är ett monument över upplysningens orubbliga hängivenhet för kultur och vetenskap, en ö av kunskap mitt i dåtidens hav av kriser och galna ledare.

Det slår mig att man borde skapa ett lika skenbart anspråkslöst sociologibibliotek, mitt i ingenstans, som kanske en dag blir ett färdmål för de kunskapstörstande. En fröbank över den sociologiska kunskapen och fantasin.

Åsa Wettergren

Ordförande Sveriges Sociologförbund